

Лариса Ніколаєнко,
методист,
Комунальний заклад
«Сумський Палац дітей та юнацтва»

ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЛЮ ТА ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ З НЕПОВНОЛІТНИМИ

У статті подається визначення понять «насилля», «жорстоке поводження», «булінг», «кібербулінг», «толерантність». Наводиться одна з існуючих класифікацій насилля. Визначається роль позашкільного закладу у профілактиці насилля, агресії та жорстокого поводження. Показані шляхи розв'язання зазначених проблеми на прикладі роботи Сумського Палацу дітей та юнацтва.

Larysa Nikolaienko

CHILDREN INVOLVEMENT IN OUT-OF-SCHOOL EDUCATION AS A WAY TO PREVENT CHILD ABUSE

The article provides the definitions of “violence”, “cruel treatment”, “bullying” “cyber-bullying”, and “tolerance”, and presents one of the existing classifications of violence. The role of out-of-school institutions in the prevention of violence, aggression and cruel treatment is determined. The ways of solving these problems are demonstrated on the example of work of Sumy Palace for Children and Youth.

Сьогодні проблема насильства в Україні набуває актуальності. Існуючі шляхи та методи захисту дітей від небезпек далекі від ідеального. Дотримання прав дітей є важливою умовою формування гуманного, справедливого і благополучного суспільства. Найближче з цією проблемою стикається школа, оскільки для дітей і підлітків, навчання є основною формою діяльності. Педагог має значний вплив на дитину й на ті фактори, що провокують насильство. Реалізація впливу на дитину може відбуватися у формальних шкільних умовах, але її ефективність залишатиметься проблематичною, тому що ці умови не повністю відповідають вимогам індивідуального підходу.

Виходом із ситуації, що склалася, може стати створення системи заходів щодо профілактики та попередження насильства, результатом яких є організація спільного сімейного дозвілля, просвітницька діяльність серед дітей та батьків, індивідуальні та групові консультації тощо. У цьому аспекті більш суттєві можливості дає позакласна (позашкільна) робота. Адже діяльність у школі є обов'язковою, тоді як до позашкільного закладу учні приходять переважно за власним бажанням. Ця особливість є важливою з точки зору профілактики.

Питання жорстокого поводження, насилля розглядається багатьма вченими, дослідниками, психологами, педагогами. І. Кант у своїх працях дає визначення силі як здатності перебороти великі перешкоди. З. Фройд ототожнює насильство з фізичним та економічним збитком, що спричиняються людьми один одному. У дослідженнях Н. Середи аналізується діяльність державних та громадських організацій, що допомагають жертвам насилля. Н. Шведова розглядає питання, пов'язані з проблемами поширення насильства у всіх його проявах. У спільній праці М. Писклакової та А. Синельникова аналізуються історичні, культурні аспекти насилля в сім'ї. А. Карева та О. Забалдікіна розглядають телефонне консультування як вид допомоги. В наш час проблема насилля й жорстокого поводження стає більш актуальною.

Насилля – це всі види дій чи тиску над людиною, проти її волі, що спричиняють моральну та фізичну шкоду здоров'ю [1, с. 15]. Існує декілька принципів класифікації насилля, в залежності від того, що береться за основу.

Одним з найбільш вразливих верств суспільства, звичайно, є діти. Жорстоке поводження з ними може мати серйозні наслідки такі як погіршення здоров'я, затримка розвитку, соціалізації й, навіть, безпосередня загроза життю дитини. Подамо класифікацію видів насилля за різними критеріями (рис. 1).

Згідно тлумачного словника, жорстоке поводження з дітьми – це «безжалює», «нешадне», «надзвичайно суворе» [1, с. 14]. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. з'явилося нове поняття – шкільний булінг.

Булінг (від англ. *bully* – хуліган) – визначається як утиск, дискримінація, цькування. Це тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного і психічного) з боку дитини або групи до іншої дитини або інших дітей [2, с. 76]. З точки зору гендеру, булінг більш поширений серед хлопців, ніж серед дівчат. Його жертвами частіше є хлопці. Як вид булінгу, в останні роки з'явився кібербулінг – знущання з використанням електронних засобів комунікації.

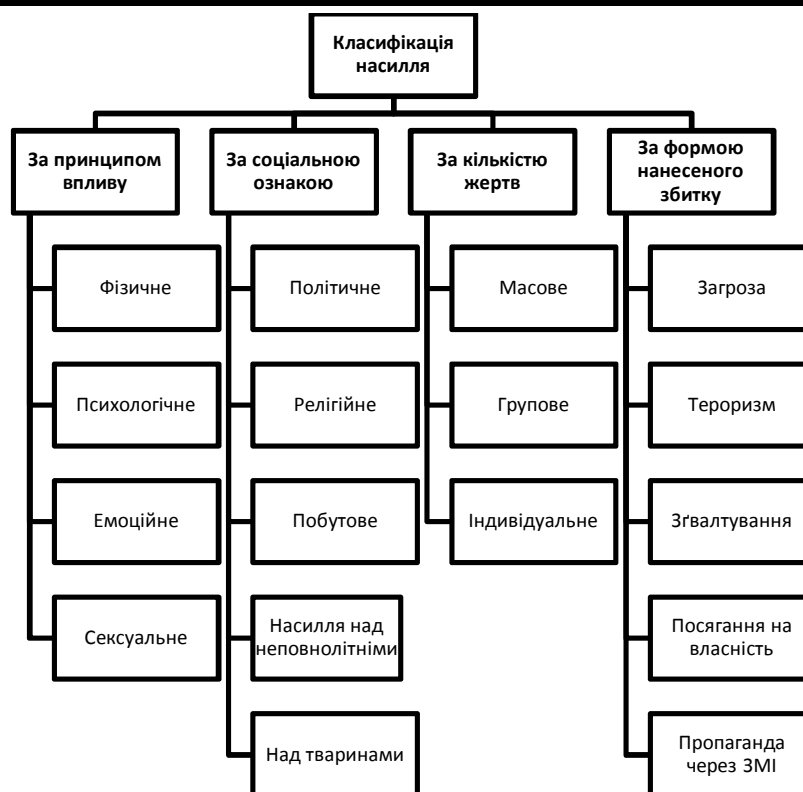

Рис. 1. Класифікація видів насилля

Чи можуть освітні заклади позитивно впливати на ситуацію? Звичайно так. Як було згадано раніше, більш дієвим для профілактики та попередження агресії, насильства, є залучення дітей до позаурочної, позакласної діяльності. На перший план виходять позашкільні навчальні заклади, де координується виховна, культурно-просвітницька, організаційно-масова робота для навчальних закладів щодо здійснення позаурочної, позакласної діяльності. Вони є територією успішного розвитку дитини, де вона самостійно або за допомогою дорослих обирає напрям діяльності.

Сьогодні в м. Сумах функціонує 5 комплексних і профільних позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України: Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, Центр науково-технічної творчості молоді, Центр військово-патріотичного виховання, Палац дітей та юнацтва та обласний Центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю. З метою залучення дітей Сумської області до позашкільної освіти реалізуються регіональні соціально-освітні проекти «Рідна Сумщина», «Стежками слобожанського краю», «Дійти до кожного – зацікавити всіх».

Як позашкільні заклади шляхом залучення дітей та батьків до позашкільної освіти можуть впливати на зменшення росту агресії, насильства в суспільстві? Розглянемо це на прикладі діяльності Сумського Палацу дітей та юнацтва. Як вже було згадано раніше, позашкільні заклади мають всі умови для профілактики агресії, насилля, жорстокого поводження. Палац дітей та юнацтва, як один із позашкільних закладів, є тим освітнім середовищем, що надає дитині впевненість у власних силах, можливостях, здібностях, допомагає знайти своє місце в суспільстві. Саме тут дитині надається підтримка та шанс розкрити особистісні якості, стати лідером в оточенні однодумців. Для реалізації даних завдань вагомим досягненням стало введення в штатний розпис Палацу дітей та юнацтва посади практичного психолога. Практичний психолог Палацу проводить тренінгові заняття з метою формування в дітей стійкої життєвої позиції, адекватної самооцінки, психологічних бар'єрів протистояння жорстокому поводженню з ними. Велика увага приділяється й роботі з батьками. На батьківських всеобучах проводяться бесіди щодо попередження насильства над дітьми в сім'ях, проявів агресії, демонструються методи та прийоми стимулювання й заохочення дітей.

Педагогічний колектив Палацу дітей та юнацтва працює над науково-методичною проблемою «Упровадження диференційованого та особистісно орієнтованого підходів у створенні ситуації успіху», що дає змогу безпосередньо приділити увагу кожному вихованцю, дати можливість повірити у власні сили, переконати в успіху його діяльності. Одним з напрямів профілактики насилля є використання ігрових методів. Навчаючи дітей в спеціально створеній або заданій ігровій ситуації, у дітей формується модель впевненої поведінки, успішної людини, лідера, переможця, а не жертви.

За минулий навчальний рік в комунальному закладі Сумський Палац дітей та юнацтва були проведені наступні заходи щодо профілактики насильства:

- Виступи на батьківських зборах на тему: «Профілактика насильства в дитячому середовищі».

– Анкетування з метою виявлення проявів насильства, агресії та жорстокої поведінки. Систематично ведеться спостереження під час занять, масових заходів колективів та Палацу в цілому.

– Участь у акціях, конкурсах, концертах, проведення спільних майстер-класів для дітей та батьків. Організація та проведення таких заходів дає можливість кожному вихованцю продемонструвати результати своєї роботи, разом з батьками залучитися до художньої, театральної, прикладної творчості, що покращує психологічний та моральний настрій дитини, надає віри у власні сили.

– Проведення консультацій та всеобучу батьків вихованців через засідання «Батьківської школи». Тематика засідань: «Заохочення та покарання», «Готова любов», «Гіперактивні діти» тощо.

– Розробка практичними психологами та впровадження проекту «Насильству не місце в нашому житті!»

– Створення мультимедійної презентації «Активізація профілактичної роботи практичного психолога з попередження насильства в навчальних закладах міста. Підвищення її ефективності». Використання даної презентації під час батьківських зборів у колективах закладу.

– Підготовка матеріалів до участі у конкурсі серед працівників психологічної служби міста на кращу методичну розробку з попередження насильства щодо дітей та підлітків.

– Систематизація відеотеки «Насилля у школі», ч. 1, 2, 3; «Соціальна реклама попередження насильства у школі», «Обговорення теми насилля в сім'ї та школі». Перегляд даних відеоматеріалів під час батьківських зборів, групових консультацій, годин спілкування, проведення «Тижня толерантності» для учнів шкіл міста.

– З метою створення безпечного сімейного середовища, організації змістовного сімейного дозвілля працює «Сімейний клуб», змістом якого є масові ігрові, розважальні, інтелектуальні програми. За минулий рік проведені наступні зустрічі: «День народження сім'ї», «Пункт призначення – здоров'я», «Весна-красна», «Новорічна таємниця», мультимедійні програми «У світі тварин-4», «Домашні тварини», медіа-ігропрограма «Знайомі незнайомці» тощо.

Відомо, що протилежним до насилля й жорстокого поводження є толерантність (*від лат. tolerantia – терпіння*) [4]. На нашу думку, виховання толерантності може бути одним з шляхів попередження проявів агресії, насилля, жорстокого поводження з дітьми. З метою виховання толерантного ставлення до оточуючих, активної життєвої позиції, розвитку лідерських якостей у Палаці дітей та юнацтва проведені наступні заходи:

– Дискусія «Що означає бути толерантним?»

– Практикум «Права дитини в новинах».

– Заняття «Захист прав дитини в українському законодавстві», «Мої права – твої права», «Права дитини: від витоків до сьогодення», «Формування позитивних стійких знань про інші культури, як основа толерантності».

– проведення тематичного тижня толерантності «Відзначення дня толерантності» у Палаці дітей та юнацтва, в рамках якого проведено:

– анкетування з метою вивчення розуміння вихованцями поняття «толерантність»; складання гуртківцями групового портрету «толерантної особистості»;

– оформлення інформаційного плакату «Це і є толерантність»;

– проведення годин психолога «Що таке є толерантність?» у гуртках та об'єднаннях Палацу дітей та юнацтва.

Отже, проблема насильства, як гостре соціальне явище, є на сьогодні важливою й актуальною. Позашкільні заклади освіти можуть відігравати значну роль у попередженні насильства та агресії та стати тим освітнім середовищем, що розвиває та виховує щасливих, впевнених у собі дітей, з активною життєвою позицією та вірою у власну неповторність. Залучення психологів, педагогів, батьків, громадських організацій є необхідною складовою успіху виховання повноцінного, високо морального, гармонійного громадянина нашої держави. Тренінги спілкування, особистісного зростання, консультування, всеобуч батьків та дітей, організація змістовного дозвілля, залучення їх до клубів за інтересами – це ті заходи, які допомагають змінити середовище, де виховуються діти, сформуванню певної моделі поведінки, в якій не буде місця насиллю та агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорстокому поводженню з дітьми : [навч.-метод. посіб. / за ред. К. Левченко, І. Трубавіної]. – К. : Юрисконсульт, 2005. – 453 с.
2. Беженар Г. Булінг : підліткове насильство в школі / Г. Беженар // Школа. – 2012. – № 2. – С. 75 – 84.
3. Тупоногов Б. Корекційно педагогічна робота в системі освіти дітей з порушеннями розумового і фізичного розвитку / Б. Тупоногов // Дефектологія. – 1994. – № 4. – С. 9 – 14.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://dic.academic.ru>.